

თანამედროვეობა და მარადიული ღირებულებები

ჭიათურისა და საჩხერის მიტროპოლიტი დანიელი (დათუაშვილი)

დღევანდელი საერთაშორისო კონფერენციის მთავარი თემა – შემობრუნება სულიერებისაკენ – ბიბლიური სწავლების ქვაკუთხედს წარმოადგენს. მიზანი საღმრთო მოძღვრებისა ადამიანის, ვითარცა გზააბნეული ცხოვარის, მოძიება და მისი ჭეშმარიტ გზაზე დაბრუნებაა. სახარებისეული იგავი უძღვები შვილის შესახებ არის ამ იდეის ერთ-ერთი საუკეთესო გამოხატულება. შვილი ტოვებს მამის სახლს და იწყებს თავისუფალი წესით ცხოვრებას, რის შედეგადაც მიდის სრულ დევრადაციამდე. ბოლოს იგი ხვდება თავის დანაშაულს, ინანიებს და ბრუნდება მამის სახლში. იგავიდან კარგად ჩანს, თუ რა არის მიზეზი პიროვნების ჭეშმარიტებისაგან მოწყვეტისა და ასევე, თუ როგორ შეიძლება შემობრუნება შეცთომილი ადამიანისა. იგავი გვასწავლის, რომ მთავარი მიზეზი ცთომილებისა არის უმადურობა, ანუ დაუკმაყოფილებლობა იმ სიკეთით, რომელიც მიეცა ადამიანს. რა შემთხვევაში შეიძლება ღვთის ხატად და მსგავსად შექმნილი, თავისუფალი და გონიერი არსება იყოს უკმაყოფილო თავისი ბედით? – მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან ვერ შეიცნო საკუთარი თავი და ვერ დააფასა მისთვის ბოძებული სიკეთე.

შეიცან თავი შენი! – აი, ის უდიდესი მოწოდება, რომლისკენაც უნდა ისწრაფოდეს ყოველი ადამიანი; არ უნდა დაგვაიწყდეს ჩვენი პიროვნული ღირსება, ჩვენი დიდებული წინაპრები, ჩვენი გმირული წარსული და, რაც მთავარია, არ უნდა დაგვაიწყდეს, ვისი ხატი ვართ და ვისადმი მსგავსებისათვის ვართ მოწოდებული.

მახსენდება მისი უწმიდესობის მიერ გამოთქმული მოსახრება უძღვები შვილის იგავზე. მისი განმარტებით ეს იგავი არის წინასწარმეტყველება კაცობრიობის იმ ნაწილის შესახებ, რომელიც განეშორა ჭეშმარიტ სარწმუნოებას, მაგრამ ბოლო უამს კვლავ დაუბრუნდება ზეციური მამის წიაღს. რა არის მთავარი პირობა ჭეშმარიტებისაკენ კვლავ შემობრუნებისა? სახარებაში ვკითხულობთ, რომ უძღვები შვილი „მოეგო თავსა თვისსა“ (ლუკ. 15, 17) ანუ მას დაუბრუნდა უნარი საკუთარი თავის ცნობისა. საკუთარი თავის ჭეშმარიტი შემეცნებისას ასევე იწყება ღვთის შემეცნებაც, რამეთუ ადამიანი არის ხატება და მსგავსება ღვთისა.

როგორც ადამიანმა, ასევე ერმაც უნდა შეიცნოს თავისი თავი, რათა დაადგინოს თავისი იდენტობა. ერის ჭეშმარიტი ისტორია და კულტურა არის ასახვა საზოგადოების თვითშემეცნების პროცესისა. ეროვნული ცნობიერების გამრუდება ნიშნავს ერის გაუცხოებას საკუთარ თავთან, ანუ ჭეშმარიტების გზიდან გადახვევას. ამავე დროს, ეს გადახრა იწვევს თავისუფლების დაკარგვას, რადგან ჭეშმარიტება არის გზა თავისუფლებისა. „სცნათ ჭეშმარიტი და ჭეშმარიტებამან განგათავისუფლნეს თქვენ“ (იოანე, 8, 32) – ბრძანებს უფალი.

მთელი ჩვენი ისტორიის მანძილზე ათასი ჯურის დამპყრობელი სწორედ ჩვენი ეროვნული ცნობიერების, კულტურისა და ღირებულებების აღმოფხვრასა და გადაგვარებას ცდილობდა. ჩვენ სამართლიანად ვამაყობთ ჩვენი გმირული

წარსულით, თავისუფლებისათვის თავდადებული ბრძოლის არნახული მაგალითებით, თუმცა ჩვენს ისტორიაში იყო პერიოდები დაუშვებელი და გაუმართლებელი კომპრომისებისა, რომელთაც უარყოფითი დაღი დაასვეს ჩვენს ეროვნულ თვითყოფადობასა და თვითშეგნებას. წმინდა ილია მართალი (ჭავჭავაძე) ბრძანებს, რომ ისტორიის მანძილზე ჩვენმა ერმა მრავალ განსაცდელს გაუძლო სწორედ იმიტომ, რომ ჩვენს წინაპრებს იმ საძირკველში, რომელზედაც ჩვენი აწმყო დამყარებული ბევრი მაგარი ქვა ჩაუდგია; თუმცა ეტყობა მაგარ ქვასთან ერთად უვარგისი და ფხვიერიც მრავლად ჩაუყოლებია, რის გამოც დღეს სავალალო მდგომარეობა გვაქვსო (ერი და ისტორია, 1888 წ.). საუკუნეების მანძილზე ჩვენს ცნობიერებაზე ილექებოდა მისი ბუნებისა და ღირებულებებისათვის უცხო და მიუღებელი ნიშან-თვისებები. XIX ს-ში ერის უმთავრეს პრობლემად წმინდა ილია მართალი (ჭავჭავაძე) მიიჩნევდა ქართველობის მიერ საკუთარი ვინაობის დავიწყებას და ქვეყნის გადარჩენის დასაბამს სწორედ ერის სულიერ გაჯანსაღებაში ხედავდა (წინაური მიმოხილვა, 1881 წ.).

წმინდა ილია მართალმა (ჭავჭავაძე), წმინდა მღვდელმთავრებმა გაბრიელ ქიქოძემ და ალექსანდრე ოქროპირიძემ, წმინდა დიმიტრი ყიფიანმა, აკაკი წერეთელმა, ვაჟა-ფშაველამ, იაკობ გოგებაშვილმა და სხვა ჩვენმა გამოჩენილმა თანამემამულეებმა აღასრულეს უდიდესი მისია ეროვნული თვითშეგნების გამოღვიძების საქმეში – მათი თავდადებული მეცადინეობით ქართველ ერში დანთებული ცეცხლი ღვთისა და მამულის სიყვარულისა იმდენად მძლავრი და ცხოველმყოფელი აღმოჩნდა, რომ ჩვენმა ცნობიერებამ გაუძლო კომუნისტური რეჟიმის უმძიმეს იდეოლოგიურ წნეხს. XX ს-ის ბოლოს საქართველოს თავისუფლებისათვის ბრძოლა წმინდა ილია მართლის (ჭავჭავაძე) მგზნებარე სულით იყო დამუხტული. მართალია, ჩვენი ეროვნული სული გადარჩა, მაგრამ იგი სერიოზულ რეანიმაციას საჭიროებს. ტოტალიტარული რეჟიმის პერიოდში ჩვენმა ეროვნულმა ცნობიერებამ კიდევ უფრო მეტი ზიანი განიცადა „უღმრთოების მრავალწლიანმა უღელმა უკიდურესად გამოფიტა ერის სასიცოცხლო ძალები“, – ბრძანებს მისი უწმიდესობა (საშობაო ეპისტოლე, 1992 წ.). სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს თავისუფალი საზოგადოების შექმნას. იგი მხოლოდ ხელსაყრელი პირობაა ამ მიზნის მისაღწევად. ჯანსაღი ცნობიერების მქონე საზოგადოების ჩამოყალიბება ქართული ინტელექტუალური ელიტის უპირველესი ამოცანაა. საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში მიმდინარე რეფორმები ბუნებრივი და აუცილებელი პროცესია; მაგრამ ისინი ვერ მოიტანენ სასურველ შედეგს, თუ პარალელურად ჩვენში არ მოხდება „ძველი ადამიანის“, ანუ დამახინჯებული ფსიქოლოგიისა და ზნეობის მატარებელი ინდივიდის შეცვლა „ახალი ადამიანით“ – ჯანსაღი ცნობიერების მქონე პიროვნებით.

ჭეშმარიტი იდენტობის აღდგენა შეუძლებელია მისი დაზიანების რაობისა და მიზეზების შეუსწავლელად. „როგორ უნდა გავსწორდეთ, თუ ჩვენი სიმრუდე არ გვეცოდინება?“ – ბრძანებს წმინდა ილია მართალი (კოხლოვის „შეშლილის“ თარგმანის შესახებ, 1861 წ.). იდენტობის დაზიანება მდგომარეობს, უპირველეს ყოვლისა, ღირებულებათა აღრევაში. ერთი მხრივ, სუბიექტს შენარჩუნებული აქვს მისი ბუნებისათვის დამახასიათებელი თვისებები, ხოლო, მეორე მხრივ, მასში ფეხს იკიდებს მისი ხასიათისთვის სრულიად საპირისპირო და შეუთავსებელი ცხოვრების წესი; ეს იწვევს სუბიექტის გაორებას, რაც საფუძველშივე სპობს მისი განვითარებისა და სრულყოფის შესაძლებლობას. „არა ხელ ეწიფების ორთა

უფალთა მონებად“, – ბრძანებს უფალი. ძალმომრეობის შედეგად დაკნინებული თვითმყოფადი ცნობიერება იწყებს საკუთარ თავთან გაუცხოებას და ადვილად აღმოჩნდება რადიკალურად განსხვავებული თუ ფსევდო ღირებულებების გავლენის ქვეშ. ცნობიერების უნიკალურობა არ გულისხმობს განსხვავებულ კულტურათა იგნორირებას და მათგან იზოლაციას, პირიქით, ყველა ჭეშმარიტი ეროვნული კულტურა საკაცობრიო კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილია, საზრდოობს ამ საუნჯით და თავადაც ამდიდრებს მას. მისი უწმიდესობის 2006 წლის ეპისტოლეში ვკითხულობთ: „მთელი ისტორიის მანძილზე როგორც ჩვენთან, ისე ნებისმიერ ქვეყანაში, დამპყრობლები ცდილობდნენ ხელოვნურად თავს მოეხვიათ არა მხოლოდ თავიანთი პოლიტიკური გავლენა, არამედ მოეხდინათ კულტურულ-რელიგიური ასიმილაციაც, რაც გულისხმობდა როგორც რწმენის, ასევე სიმღერის, ცეკვის, სამოსლის, ლიტერატურული ღირებულებების, სუფრის წესის და ა. შ. შეცვლას. ეს ხელოვნური ექსპანსია, რა თქმა უნდა, განსხვავდებოდა კულტურათა შორის ურთიერთგამდიდრების ბუნებრივი პროცესისაგან, რაც კაცობრიობის კულტურულ განვითარებას განაპირობებს“ (საშობაო ეპისტოლე, 2006 წ.).

რასაკვირველია, მიუღებელი და საზიანოა ეროვნული კულტურის იზოლაცია მსოფლიოს ხალხთა საგანძურისაგან. მარადიული ღირებულებების ნუსხაში კულტურათა ინტეგრაციას, ანუ საკაცობრიოსა და ეროვნულის ჰარმონიულ კავშირს გამორჩეული ადგილი უკავია. მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ არ იქნება გათვალისწინებული კონკრეტული ერის თვითმყოფადობა, ეს კავშირი ფსევდოღირებულებად გადაიქცევა. დღეს ჩვენი ქვეყანა დგას მრავალი გამოწვევის წინაშე. ორსაუკუნოვანი წყვეტის შემდეგ დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრიობის აღდგენა დაძაბული შიდა და საგარეო პოლიტიკის ვითარებაში პრობლემების სწრაფად გადაჭრასა და მოგვარებას ითხოვს. ასეთ ვითარებაში უცხო ქვეყნების მიღწევების გადმოტანა და დანერგვა მეტად საშური საქმეა; მაგრამ თუ იგი მოხდება ეროვნული ცნობიერების გაუთვალისწინებლად, შესაძლებელია შედეგები სავალალო აღმოჩნდეს. ამიტომ დღეს ჩვენი დაზიანებული იდენტობის აღდგენა ერთ-ერთ პრიორიტეტს წარმოადგენს. როგორც საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II ბრძანებს: „ეროვნული ცნობიერების აღორძინებას ხელისუფლებისა და საზოგადოების ერთობლივი ძალისხმევა და გარკვეული დრო სჭირდება“ (სააღდგომო ეპისტოლე, 2004 წ.).

მარადიული საკაცობრიო ღირებულებათა შორის ასევე ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ადგილი უჭირავს მემკვიდრეობითობის ფენომენს, რომელიც დროთა კავშირის, თანამედროვეობასა და ისტორიას შორის უწყვეტობის გამოვლინებას წარმოადგენს. ისევე, როგორც კულტურათა ხელოვნური ინტეგრაციის შემთხვევაში, მემკვიდრეობითობის ფენომენიც ფსევდოღირებულებად გადაიქცევა თუ მოხდება ძველი ფორმების გაფეტიშება და განახლების პროცესის დამუხრუჭება. თანამედროვეობისათვის ალღოს აღებას წმინდა ილია მართალი (ჭავჭავაძე) ჩვენი ერის ერთ-ერთ გამორჩეულ თვისებად მიიჩნევს: „რამ გვიხსნა? ჯვარცმულნი ქრისტესთვის როგორ გადავრჩით? წამებულნი და სისხლის მთხვევლნი მამულისათვის რამღა გვაცოცხლა, რამ გვასულიერა? მან, რომ ვიცოდით – იმ დროს რა უნდოდა, რა იყო მისი ციხე-სიმაგრე, მისი ფარ-ხმალი. ვაჟკაცობა უნდოდა, ვაჟკაცი ვიყავით; ხმალი უნდოდა, ხმლის ჭედვა ვიცოდით. ომის საქმეთა ცოდნა უნდოდა, ომის საქმენი ვიცოდით. აი, რამ შეგვაძლებინა, რამ გვიხსნა, რამ შეგვინახა!.. იმ დროთა ჩარხზე გაჩარხულნი ვიყავით, იმ დროთა ქარცეცხლში გამოფოლადებულნი, იმ დროთა სამჭედურში ნაჭედნი. „სიღბო გვქონდა

ნაქსოვისა“ – ვით ქრისტიანებს და „სიმტკიცე ნაჭედისა“ – ვით მეომრებსა და მამულიშვილებს. ამით გავიტანეთ თავი, დროთა შესაფერი ღონე ვიცოდით, დროთა შესაფერი ხერხი, დროთა შესაფერი ცოდნა გვქონდა, დროთა შესაფერი მხნეობა და გამრჯელობა“ (რა გითხრათ, რით გაგახართ 1897 წ.). თითქმის ერთი საუკუნის შემდეგ იმასვე კვითხულობთ მისი უწმიდესობის 1986 წლის სააღდგომო ეპისტოლეში „საზოგადოებრივი ყოფის დღევანდელი ფორმა თავისთავად ითხოვს ადამიანისაგან მრავალ სიახლეს: ახლებურად აზროვნებას, ღირებულებათა და წარმოდგენათა გადაფასებას, მაღალ სულიერ კულტურას“.

კომუნისტური რეჟიმის პირობებში ჩვენი მეცნიერებისა და კულტურის რჩეული მოღვაწეები, მიუხედავად შემოქმედებითი თავისუფლების შეზღუდვისა, ახერხებდნენ მსოფლიო დონის პროდუქციის შექმნას; მაგრამ საზოგადოების უმეტეს ნაწილს არ შეეძლო არსებული ინერციის დაძლევა და ამიტომაც იგი მოუმზადებელი შეხვდა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას. მძიმე მემკვიდრეობისაგან განთავისუფლებას მასშტაბური და დროული რეფორმები სჭირდება, მაგრამ ეს პროცესი არ უნდა იყოს ზედმეტად კატეგორიული და რადიკალური. 1990 წლის სააღდგომო ეპისტოლეში მისი უწმიდესობა ბრძანებს: „დადგა დრო უფროსი თაობის ჯერ არნახული დაუნდობელი ლანძღვისა იმ საბაბით, თითქოს მან დაღუპა საქართველო. ის გვაავიწყდება, რომ XIX-XX სს-ში ჩვენი ერის ცხოვრებაში მომხდარი ფაქტები შედეგი იყო სწორედ ქართველთა სულიერი დონის დაკნინებისა, სულმოკლეობისა, ურთიერთმტრობისა... და რომ წინაპართა ეს ნაკლი ჩვენშიცაა. საკითხავი ისიცაა, მათ ადგილას ჩვენ უკეთესნი ვიქნებოდით, გავუძლებდით კი იმ წლების სიმძიმეს?“.

ეროვნული მოძრაობის მღვდვარე და გაუწონასწორებელი ხასიათი კიდევ ერთი დასტურია მძიმე წნეხის ქვეშ გამოვლილი საზოგადოების სულიერი უძღურებისა. მისი უწმიდესობა მუდამ მოგვიწოდებს და გვაძლევს მაგალითს ურთიერთმიტევებისა და შემწყნარებლობის სათნოების აღსასრულებლად.

მემკვიდრეობისადმი ამგვარი კრიტიკული დამოკიდებულება საშიშია გადაიზარდოს მეორე უკიდურესობაში. თუ პირველ შემთხვევაში საქმე გვაქვს განახლების შეფერხებასთან, მეორე შემთხვევაში აშკარაა წარსულის როლის არა სათანადო გააზრება – თითქოს თანამედროვე სამყარო იმდენად შეცვლილია და განსხვავდება განვლილი საუკუნეებისაგან, რომ საკაცობრიო ისტორია ნაკლებად შეიძლება რეალური წვლილი შეიტანოს დღევანდელი ადამიანის პრობლემების გადაწყვეტაში. სკეპტიციზმი წარსულისადმი იწვევს ტრადიციული ფასეულობების იგნორირებას და მათ ნაცვლად თავშეუკავებელი ცხოვრების წესის დამკვიდრებას. ამ საფრთხის შესახებ მისი უწმიდესობა ხშირად მიგვითითებს თავის ეპისტოლეებში: „კარგად გვესმის, რომ არ შეიძლება მხოლოდ ძველი სტერეოტიპებით ცხოვრება... მაგრამ ისიც აუცილებელია, რომ ახალი ღირებულებების შეთვისებისას არ დაგვარგოთ ჩვენი ტრადიციული და ზნეობრივი ფასეულობანი“ (სააღდგომო ეპისტოლე, 2004 წ.).

„დღეს ერთ-ერთი უმძიმესი პრობლემაა ღირებულებათა გაუფასურება. ადამიანებს, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდებს, არწმუნებენ, თითქოს სამშობლოს სიყვარული, უფროსის პატივისცემა, პატიოსნად ცხოვრება (ენისა და სარწმუნოების დაცვა) და სხვ. ჩვენი ერისათვის დამახასიათებელი ტრადიციები მოძველდა; არადა, როგორ შეიძლება მოძველდეს ის, რაც მარადიულ ღირებულებებს წარმოადგენს“ (საშობაო ეპისტოლე, 2002 წ.). „შეუძლებელია საზოგადოება უარყოფდეს თავის

მეობას, უარყოფდეს იმ ზნეობრივ საფუძვლებს, რომლებსაც ისტორიულად ეყრდნობოდა და ააშენოს წარმატებული ქართული სახელმწიფო, რადგან ნებისმიერი სახელმწიფო მისი ისტორიიდან მომდინარეობს და საკუთარ ტრადიციებზეა დაფუძნებული“ (საშობაო ეპისტოლე, 2006 წ.).

ბრძოლა მარადიული ღირებულებების დამკვიდრებისათვის მთელი საკაცობრიო ისტორიის მანძილზე მიმდინარეობდა. ყოფილა უკვე როგორც სულიერი ამბლებსა, ასევე დაკნინებისა. XX და XXI სს-ში პიროვნების სულიერმა დეგრადაციამ უკიდურეს ზღვარს მიაღწია, როდესაც ზნეობრივი დაცემა ადამიანის ბუნების თვისებად მიიჩნევა. ამ მოვლენას საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ასე აფასებს: „XX საუკუნე გამოირჩევა სწრაფად ცვალებადი ცხოვრების წესით. დიდი ხანი არ არის, რაც წარმოიშვა სამყაროს რაღაც ახალი ხედვა, მეცნიერების, ხელოვნების, ჩვენი ყოფის, კოსმოსის... თავისებური აღქმა, რომლის მიხედვითაც ყოველივე ადამიანის მიწიერი, მდაბალი მოთხოვნისგან განიზომება. პიროვნებამ დაკარგა ნათელი აზროვნება, სულიერობა, ჭეშმარიტი რეალობის შეგრძნების უნარი. მისი სურვილები დავიწროვდა და გაუხეშდა, დაირღვა ურთიერთობა მშობლებსა და შვილებს შორის, ახალგაზრდობა მოსწყდა ოჯახის კერას, ტრადიციებს და ბედნიერების ძებნა მის გარეშე დაიწყო“ (საადღგომო ეპისტოლე, 1995 წ.).

„დღეს კაცობრიობა იმდენად მოცულია მიწიერი და მატერიალური პრობლემებით, რომ სულიერი და ზნეობრივი საკითხები თითქმის აღარ ახსოვს... ამქვეყნად ცოდვა ყოველთვის არსებობდა, მაგრამ საზოგადოება მას მანკიერებად აღიქვამდა და მისგან თავის დაღწევას ცდილობდა. დღეს მდგომარეობას ისიც ართულებს, რომ უფლის მცნებების დარღვევა მიუღებლად აღარ მიიჩნევა, პირიქით, საჯაროდ ხდება ცოდვის პროპაგანდა და მას ადამიანისათვის დამახასიათებელ ბუნებრივ თვისებად წარმოაჩენენ... დიახ, დამკვიდრდა ე. წ. „თავისუფლება“, ანუ პრინციპი – „ყველაფერი ნებადართულია“.

„... შეუძლებელია არ გაგაოცოს ძალადობის, ყაჩაღობის, მკვლელობის პროპაგანდამ, ზოგადსაკაცობრიო, ეროვნული, ზნეობრივი და სულიერი ფასეულობებისადმი უპატივცემულობამ, რაც ჩვენს დაბალ კულტურაზე და პროვინციალიზმზე მეტყველებს. ამას არ შეიძლება ეწოდოს თავისუფლება. ეს არის მონობა ცოდვისა და მანკიერებისა, ესაა გზა თვითგანადგურებისა და სულიერი სიკვდილისა“ (საადღგომო ეპისტოლე, 2004 წ.).

აღნიშნული სულიერი კრიზისის მიზეზად ზოგნი მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგრესს ასახელებენ. მისი უწმიდესობა არ ეთანხმება ასეთ მიდგომას და მიიჩნევს, რომ არსებული კრიზისის მთავარი მიზეზი მეცნიერებისა და სულიერების დაცილებასა და მათ არათანაბარ განვითარებაშია. 1982 წლის საშობაო ეპისტოლეში მისი უწმიდესობა ბრძანებს: „ზოგიერთი ფიქრობს ბირთვული კატასტროფა და აქედან გამომდინარე დედამიწაზე სიცოცხლის მოსპობის საფრთხე შედგება მეცნიერებისა და ტექნიკის სწრაფი განვითარებისა, მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციისა. ეს მცდარი განსჯაა. სინამდვილეში მეცნიერებამ და ტექნიკამ ახალი გზები და საშუალებები გამოავლინა ადამიანის განვითარებისათვის. მთელი უბედურება ისაა, რომ ამ მეცნიერულ მიღწევებს კაცობრიობა სულიერად და მორალურად მოუშადადებელი შეხვდა და სიკეთის ნაცვლად იგი ზოგიერთმა ბოროტების სათავედ აქცია“.

ბიბლიური სწავლებით ღვთის ხატება და მსგავსება ადამიანში სულის უკვდავებასთან ერთად გულისხმობს აზროვნებასა და თავისუფალ ნებას, ანუ შემოქმედების უნარს. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი თავის თავად დადებითი მოვლენაა, მაგრამ დაბალი სულიერების შემთხვევაში შესაძლებელია მისი მიღწევები არასწორად გამოიყენონ. არა მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, არამედ მისი მოწვევა მარადიული ღირებულებებისაგან არის მიზეზი მრავალი საკაცობრიო პრობლემისა. ქრისტიანობისათვის მიუღებელია რელიგიური ნორმების იძულებითი დამკვიდრება საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. იგი მიესაღმება სეკულარიზმის ისეთ გაგებას, რომელიც გულისხმობს რელიგიური და საერო ცხოვრების სფეროებს შორის თანამშრომლობას, ურთიერთ შეზღუდვის გარეშე. მაგრამ ეკლესიისათვის სრულიად მიუღებელია ისეთი სეკულარიზმი, რომელიც ამკვიდრებს რელიგიური და საერო სფეროების სრული იზოლაციის იდეას.

ჯერ კიდევ XX ს-ის 60-იან წლებში ცნობილი მართლმადიდებელი საეკლესიო მოღვაწე დეკანოზი ალექსანდრე შემეანი სეკულარიზმის შესახებ წერდა: „ამჟამად მთელი მსოფლიო სეკულარული გახდა. უკეთეს შემთხვევაში იგი ადამიანს ეუბნება: „თუ გინდა გწამდეს, მაგრამ არავითარ შემთხვევაში არ ჩარიო რელიგია ცხოვრების არცერთ სფეროში – არც მეცნიერებაში, არც ხელოვნებაში, არც პოლიტიკაში, არც მეურნეობაში. აქ არ არის რელიგიის ადგილი“. რელიგიის ბედზე ამ სეკულარულ მსოფლიოში, სადაც რელიგია იმდენად აკრძალული კი არაა (რადგან ბოლოს და ბოლოს, რწმენის, ღოცვის, ღმერთთან პირადი ურთიერთობის აკრძალვა შეუძლებელია), რამდენადაც მოკვეთილია ცხოვრების ყველა გამოვლენისაგან, უნდა დაფიქრდნენ მორწმუნეებიც და ურწმუნოებიც. რატომ? გამოიჯვნა, რაც საფუძვლად უდევს სეკულარიზმს, და რაც რელიგიას განდევნის „კერძო“ სფეროში, ადრე თუ გვიან იწვევს ადამიანის დამონებას და დავამატებ, იმგვარ დამონებას, რომლის დროსაც ურწმუნო დამონებულებია განუზომლად უფრო მეტად, ვინემ მორწმუნე, რადგან ის, რასაც თანამედროვე ენაზე ეწოდება ტოტალიტარიზმი, არის სეკულარიზმის პირდაპირი და გარდუვალი შედეგი“ (ა. შემეანი, რელიგია და საზოგადოება: რელიგია საჯარო სივრცეში).

სამწუხაროდ, ბოლო საუკუნეებში სეკულარიზმის ამ მცდარმა გაგებამ საკმაოდ რადიკალური ხასიათი მიიღო და ახალი მსოფლმხედველობის ნიშნები შეიძინა. თანამედროვე მსოფლიოს ცნობილი მოაზროვნეები, როგორც რელიგიური ასევე არარელიგიური მსოფლმხედველობის წარმომადგენლები ემიჯნებიან სეკულარიზმის აგრესიულ და ტოტალიტარულ ფორმებს და საუბრობენ პოსტსეკულარული ეპოქის დადგომაზე, სადაც რელიგიური ცნობიერება არ იქნება განდევნილი საზოგადოებრივი ცხოვრების პროცესიდან. რადიკალური სეკულარიზმი ისევე მიუღებელია, როგორც კლერიკალური მსოფლმხედველობა. გასული წლის ოქტომბერში კუნძულ როდოსზე ჩატარდა საერთაშორისო საზოგადოებრივი ფორუმის „ცივილიზაციათა დიალოგის“ მეცხრე კონგრესი. ერთ-ერთი სექციის მუშაობა ეძღვნებოდა პოსტსეკულარიზმის თემას. ყველასთვის მოულოდნელად ეს მეექვსე სექცია დამსწრეთა და მონაწილეთა რაოდენობით აღმოჩნდა ყველაზე მრავალრიცხოვანი, რაც განაპირობა ამ თემით დაინტერესებამ. სეკულარიზმის ცნობილი 2 დიდი წარმომადგენელი: სოციოლოგი პიტერ ბერგერი და ფილოსოფოსი იურგენ ჰაბერმასი გასული საუკუნის ბოლოდან მოყოლებული აქტიურად მსჯელობენ პოსტსეკულარიზმის პროცესის დაწყებაზე, ანუ საერო და სასულიერო ცხოვრების დაახლოების აუცილებლობაზე.

2001 წლის 14 ნოემბერს იურგენ ჰაბერმასმა, როცა მას მშვიდობის პრემიას ანიჭებდნენ, ბრძანა: „სეკულარულმა უმრავლესობამ მნიშვნელოვან საკითხებზე არ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება მანამ, სანამ არ მოუსმენს ოპონენტებს, რომლებიც თავანთი რელიგიური რწმენის გამო უფლებაშეცხადებულად გრძნობენ თავს უმრავლესობის მხრიდან“.

წიგნში „სეკულარიზაციის დიალექტიკა“ იგი განავრცობს აზრს იმის შესახებ, რომ ხელისუფლების მიერ სეკულარული მსოფლმხედველობის ყველა ადამიანის მიმართ გავრცობა შეუთავსებელია სახელმწიფოს იდეოლოგიურ ნეიტრალურობასთან, რადგან იგი ვერ უზრუნველყოფს ყოველი მოქალაქის თანაბარ ეთიკურ თავისუფლებას. ამ მოსაზრების საფუძველზე იგი ასკვნის: „არარელიგიურმა ადამიანებმა, რამდენადაც ისინი სახელმწიფოს მოქალაქეები არიან, პრინციპულად არ უნდა უარყონ ჭეშმარიტების პოტენციაში სამყაროს რელიგიური აღქმა და არ უნდა წაართვან მორწმუნე მოქალაქეებს უფლება რელიგიური ცნებების მეშვეობით თავიანთი წვლილი შეიტანონ საზოგადოებრივ დისკუსიაში“. ამავე წიგნში ავტორი აღნიშნავს: „პოსტსეკულარულ სოციუმში ყალიბდება განწყობა იმ გარემოების აღიარებისათვის, რომ „საზოგადოებრივი ცნობიერების მოდერნიზაცია“ ახალ ფაზაში გადასვლისას მოიცავს როგორც რელიგიურ, ისე საერო მენტალობას და რეფლექსურად სახეს უცვლის მას“.

პიტერ ლუდვიგ ბერგერი, ცნობილი ამერიკელი სოციოლოგი, სეკულარიზმის ერთ-ერთი აპოლოგეტი წარსულში, თავის წიგნში „უკუქცეული სეკულარიზმი“ (1996 წ.) წერს: „ის, ვინც უგულებელყოფს რელიგიის მნიშვნელობას თანამედროვე ურთიერთობების ანალიზისას, ამას სჩადის თავისი შიშისა და რისკის გამო“.

მისი უწმიდესობა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II, საპატრიარქო მოღვაწეობის დაწყებიდანვე დიდ ყურადღებას აქცევდა ამ საკითხს. 1995 წლის სააღდგომო ეპისტოლეში იგი წერს: „თუ სულიერებისა და ინტელექტუალური აზროვნების წარმომადგენლები ერთმანეთს არ დაუახლოვდებიან, მსოფლიო დადგება გაუთვალისწინებელი საბედისწერო კატაკლიზმების წინაშე“.

...ინტელიგენციაში დიდი პოტენციური ძალაა. წარსული დროის უმძიმეს პერიოდებში მოაზროვნე ფენა ჩვენი ქვეყნის ხალხში ნერგავდა განათლებისა და პროგრესის მაღალ იდეალებს, ცდილობდა მიახლოებოდა ღრმა ფილოსოფიურ საკითხებს და აბსოლუტური ჭეშმარიტების პრობლემას. ერთადერთი, რაც მას აკლდა, ეს იყო ჭეშმარიტი სარწმუნოების სრული გააზრება. თავის ფუნქციის სწორად შეფასებასა და შესრულებას ინტელიგენცია შეძლებს მხოლოდ მაშინ, თუ თავის ცოდნას რწმენას დაუკავშირებს“.

კონკრეტულში ზოგადის, ხოლო ეროვნულში საკაცობრიოს განჭვრეტა მისი უწმიდესობის ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისებაა. იგი მუდამ ზუსტად გრძნობს როგორც ჩვენი ერის, ასევე თანამედროვე მსოფლიოს მაჯისცემას. დიდად საამაყო და სასიხარულოა, როდესაც ერის სულიერი მამა არის გამორჩეული მოაზროვნე და შემოქმედი; მანუგეშებელი და გამამხნეველებელია ხილვა ღვთისა და მამულისათვის შეწირული ეკლესიის საჭეთმპყრობლისა; მაგრამ უმეტესად აღმატებული, საკვირველი და საარაკო ის გახლავთ, რომ ერმა ისმინოს ხმა მამისა და უძლები შევილის მსგავსად დაადგეს სულიერი შემობრუნების გზას. ჭეშმარიტად უდიდესი სასწაულია XXI საუკუნეში იხილო ის, რაც მხოლოდ მოციქულების ეპოქაში ხდებოდა. მაღლობა ღმერთს, რომ გაგვხადა ღირსი ამ სასწაულის ხილვისა. ღღეს

ჩვენი ქვეყანა არა მარტო აცნობიერებს პოსტსეკულარიზმის, ანუ საერო და სასულიერო ცხოვრების დაახლოების აუცილებლობას, არამედ უკვე რეალურად ახორციელებს მას ცხოვრებაში. ამის საილუსტრაციოდ მოვიყვან მხოლოდ ერთ მაგალითს. XIX საუკუნიდან მოყოლებული ჩვენს საისტორიო მეცნიერებაში სეკულარიზმის გავლენით გაჩნდა ერთგვარი სკეპსისი რელიგიური წყაროების მიმართ. ამის შედეგად, მიუხედავად ჩვენი ისტორიული სკოლის მაღალი აკადემიური დონისა, ჩვენი განმანათლებლის წმინდა მოციქულის ანდრია პირველწოდებულის მოგზაურობა საქართველოში ღეგენდად იყო მიჩნეული. მისი უწმიდესობის ლოცვა-კურთხევით 2001 წელს შეიქმნა ანდრია პირველწოდებულის გზისმკვლევით სამეცნიერო ექსპედიცია, რომელმაც სარწმუნო წყაროების შესწავლის საფუძველზე დაადასტურა I საუკუნეში ქრისტეს მოციქულის საქართველოში მოღვაწეობის რეალურობა. V ექსპედიციის დასასრულს, რომელიც თურქეთის ტერიტორიაზე, ისტორიულ სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში გაიმართა, გარდაიცვალა სამეცნიერო ჯგუფის ხელმძღვანელი, ისტორიული გეოგრაფიის ერთ-ერთი უდიდესი მკვლევარი და მეცნიერი დევი ბერძენიშვილი. მისი გარდაცვალება იბერიის უძველეს მიწა-წყალზე ნიშანია იმისა, რომ ქართველი მეცნიერები უბრუნდებიან ქრისტიანულ მემკვიდრეობას და მოწამეობრივი შემართებით აგრძელებენ წინაპართა კვალს.

დასკვნა

ჩვენს ქვეყანაში მიმდინარე პროცესი სულიერი შემობრუნებისა არის შედეგი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის თავდაუზოგავი მსახურებისა პიროვნებისა თუ საზოგადოების ცნობიერებაში დარღვეული წონასწორობის აღდგენისათვის.

მშვიდობა საკუთარ თავთან არის მტკიცე საფუძველი საზოგადოებრივი მშვიდობისა; ხოლო მშვიდობიანი საზოგადოება უმთავრესი გარანტია საკაცობრიო ჰარმონიისა და კეთილდღეობისა. მარადიული ღირებულებები კაცობრიობის წინსვლისა და განვითარების უტყუარი ორიენტირებია. ამ სასიცოცხლო ჭეშმარიტებების არასწორი ინტერპრეტაცია სერიოზულ გართულებებს იწვევს როგორც ცალკეული პიროვნების, ასევე მთელი საზოგადოების ცხოვრებაში. ნებისმიერი ცდომილება ამ გზაზე დროულად უნდა იქნას აღმოფხვრილი, რათა არ დაზიანდეს ჩვენი ცნობიერების სიჯანსაღე, წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლებელია მივიდეთ ამ ღირებულებების მიმართ სრულ გაუცხოებად. მსგავსი განსაცდელი კაცობრიობის ისტორიაში არაერთხელ ყოფილა, მაგრამ საზოგადოების რჩეული წარმომადგენლების ძალისხმევით ხდებოდა შექმნილი საფრთხეების გაცნობიერება და მათგან განთავისუფლება.

მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის შედეგად ბოლო საუკუნეებში კაცობრიობის გარკვეულ ნაწილს გაუჩნდა აზრი ადამიანური გონების ყოვლისშემძლეობისა. გონებას, მართლაც, უდიდესი შესაძლებლობები აქვს; მაგრამ თუ იგი არ გაითვალისწინებს ადამიანის სხვა ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვან ფენომენს, როგორცაა გული და მისი კულტურა, სამყარო ცივი და ერთფეროვანი გახდება.

XX ს-ის II ნახევრიდან მოყოლებული სულიერებისაკენ შემობრუნების თემაზე სულ უფრო და უფრო მეტად მსჯელობენ მსოფლიოს მოწინავე მოაზროვნეები. ამ პროცესში აქტიურად არიან ჩართულნი ქართული სამღვდელთა და

მეცნიერების წარმომადგენლები, რაც უპირველესად არის შედეგი ჩვენი ეკლესიის სატექნოლოგიური დიდი შემოქმედებითი ძალისხმევისა და რუდუნებისა.

გამოვთქვამთ იმედს, რომ გამართლდება კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის ვარაუდი და სულიერებას განშორებული კაცობრიობის გარკვეული ნაწილი უძღვები შვილის მსგავსად დაუბრუნდება ზეციური მამის წიადს. ასევე გვჯერა, რომ XXI ს-ის ადამიანები შევძლებთ შეურყვნელად დავიცვათ წინაპართაგან მიღებული წმიდათაწმიდა საგანძური – მარადიული საკაცობრიო ღირებულებები, და საკუთარი გამოცდილებით გამდიდრებული გადავცეთ იგი მომავალ თაობას.